

CENTRUM PRO ENVIRONMENTÁLNÍ A TECHNOLOGICKOU ETIKU - PRAHA

Česká filosofie nabízí špičkovou úroveň výzkumu evropského myšlení, od antických autorů až po současnost. Slepé místo nicméně ještě donedávna představovala aplikovaná etika, zejména otázky spojené s životním prostředím, klimatickou krizí či novými technologiemi. Pro tato klíčová témata chyběla expertiza, a právě proto v lednu loňského roku při Filosofickém ústavu Akademie věd ČR vzniklo nové Centrum pro environmentální a technologickou etiku - Praha (CETE-P).

Centrum svým zaměřením překonává předsudek rozšířený v českém veřejném prostoru, podle nějž tematika technologií a životního prostředí náleží výlučně „tvrdým“ vědám. Naším přesvědčením naopak je, že obě oblasti spojují etické výzvy, jejichž zkoumání je stěžejní pro budoucí směřování společnosti. Vidíme, že nové technologie hrají v našich životech čím dál podstatnější roli – ať už je řeč o umělé inteligenci, internetu či robotice. Nastavení pravidel pro jejich využívání, zkoumání rizik, či naopak příležitostí, které nové technologie představují – to jsou jen některá z důležitých témat technologické etiky, kterou se zabývají expertky a experti našeho nově vzniklého centra.

Neméně urgentní etické výzvy se pojí s ekologickými problémy, především se změnou klimatu. Současná situace je z pohledu přírodních věd dobře popsána: planeta Země se vlivem lidské činnosti otepluje a akcelerující změny mají devastující dopady na světovou populaci i přírodní ekosystémy. Dosud však není vyřešeno jak proměnit společnost, aby její fungování bylo v souladu s planetárními mezemi, kdo má nést náklady této proměny, jak se vypořádat s nerovnostmi, které klimatická změna prohlubuje, anebo jak určovat hodnotu samotné přírody. To vše jsou otázky náležející do oblasti environmentální etiky, která je druhou výzkumnou složkou projektu CETE-P.

Cílem centra není jen provádět nezávisle na sobě výzkum v těchto dvou oblastech, ale především hledat mezi nimi styčné body, například prostřednictvím tematiky udržitelnosti technologií, geoinženýrství či zapojení umělé inteligence do řešení klimatické změny. Ambice propojit environmentální a technologickou etiku je unikátní dokonce i v měřítku světového výzkumu, jelikož souvislosti mezi oběma oblastmi jsou zatím nedostatečně probádány; zároveň mohou být zásadní nejen pro porozumění, ale i řešení současných problémů a krizí.

Centrum za krátkou dobu své existence zorganizovalo několik akcí s důrazem právě na propojení environmentální a technologické etiky. Zářijový workshop, na kterém přednášela desítkou předních světových expertek a expertů, hledal

odpovědi na otázku, zda a jak mohou technologie „zachránit planetu“. Na podobné motivy jsme uspořádali další čtyři veřejné přednášky významných zahraničních badatelů, jako je Graham Parkes, Patrick Lin či Kenneth Maly, které se dočkaly zájmu publika z řad akademické obce i veřejnosti. V roce 2024 plánujeme další veřejné přednášky a workshopy, mimo to se podílíme na pořádání prvního ročníku Letní školy environmentální filosofie (Hejnice, 2.–8. června 2024) pro doktorandy ve spolupráci s konsorciem několika domácích a zahraničních universit. Daří se nám tak realizovat jeden z cílů našeho centra, tedy rozvíjet různé formy spolupráce s podobně zaměřenými institucemi v zahraničí, ale i vysokými školami a výzkumnými pracovišti Akademie věd ČR.

Stejně podstatné jako samotný výzkum je pro nás veřejné působení. Vnášíme zkoumaná témata do české veřejné debaty díky podcastům, rozhovorům a článkům, které publikujeme v českých médiích. Kromě toho se orientujeme na odborné poradenství pro orgány české státní správy, rozvoj veřejných politik nebo usilujeme o spolupráci s neziskovým i soukromým sektorem. Na prohloubení této spolupráce bylo zaměřeno první CETE-P Forum, jenž proběhlo v prosinci a zúčastnily se jej pozvané osobnosti z akademické obce, nevládních organizací a státního sektoru. Forum se stane pravidelnou každoroční akcí, která poskytne jedinečnou platformu pro propojování expertek a expertů z různých oborů se zájmem o etické otázky ve vztahu k životnímu prostředí a novým technologiím.

Klíčovou osobou, která rozvoj centra zaštiťuje, je vídeňský profesor filosofie Mark Coeckelbergh. Coeckelbergh je předním světovým expertem v oblastech environmentální i technologické etiky, tudíž dokáže pomoci s výběrem vhodných badatelek a badatelů do mezinárodního výzkumného týmu CETE-P či s identifikací výzkumných témat. Protože sám stál u zrodu řady mezinárodních projektů, jeho zkušenosti jsou cenné pro samotné řízení centra a institucionální rozvoj Filosofického ústavu. I díky Coeckelberghovi náš projekt uspěl ve velké mezinárodní konkurenci a získal prestižní evropský grant z programu Horizon Europe (ERA Chairs), který umožňuje dále rozvíjet naše snahy v letech 2023–2027.

Centrum bylo založeno v úzké spolupráci s týmem Oddělení pro aplikovanou filosofii a etiku Filosofického ústavu AV ČR a na jeho fungování se podílí několik vědeckých pracovníků tohoto ústavu, mimo jiné Tomáš Hříbek, Juraj Hvorecký, Martin Ritter, Julie Černá či Petr Urban. V současnosti probíhá mezinárodní výběrové řízení na obsazení pozic ve výzkumném týmu CETE-P. Centrum rovněž nabízí možnost vedení doktorských prací i badatelského uplatnění pro doktorandy filosofie z českých universit. Naší snahou je zajistit udržitelnost centra a etablovat jej jako mezinárodně respektované pracoviště s jedinečnou expertizou a veřejným dosahem v českém prostředí. Pro přehled o našich aktivitách doporučujeme sledovat web cetep.eu nebo naše stránky na sociálních sítích. Velmi vítáme spolupráci s akademickými, neziskovými i státními institucemi a budeme rádi za případný kontakt na cetep@flu.cas.cz.